

Sociologie sportu 3

sport a masová média, sport a politika, perspektivy
dalšího vývoje

Fakulta sportovních studií MU

Slouží pouze pro interní potřeby předmětu.

Hlavní zdroj:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie>

-sportu

Sport a masová média

- **Masová média** – sdělovací systémy, akty a prostředky, pomocí nichž se zprávy, informace, obrazy, hudba, sdělení, předávají konzumentům – velkému anonymnímu a heterogennímu souboru adresátů: z malého počtu zdrojů velkým počtům příjemců.
- *Mediální sport jako nejpobulárnější forma masové kultury* (sportovní TV kanály, divácká popularita fotbalu, basketballu, basebalu, rugby, motorismu, lehké atletiky):
 - 1. čím nás sport mediálně **přitahuje**
 - 2. Jak významně je **propojen** svět sportu s masovými médii?
 - 3. Co je **obsahem** sportovního zpravodajství?
 - 4. Jakými **znaky se** dnes vyznačuje sportovní žurnalistika?

Sport a média: komercializace sportu

- **Komercializace sportu:**
- 1. sportovní průmysl
- 2. veřejný sektor
- 3. komercializace amatérského sportu
- 4. sport a televize (význam reklamního poselství)
- 5. sportovní sponzoring
- **Sportovní zpravodajství:** specifická výpověď o světě, ve kterém žijeme:
 - důraz na akčnost a heroismus,
 - prezentace sportovních hvězd,
 - technické vizuální přiblížení jedinečných okamžiků a situací sportovního zápolení)

Sportovní hvězdy, ikony, hrdinové

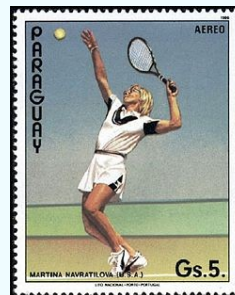
- **Elita** - vybraná, nejlepší, vedoucí či privilegovaná vrstva společenských, politických a ekonomických zájmů. Vůdčí hybné osobnosti společenského vývoje. Dnes ti nejlepší v určitém oboru lidské činnosti. Jedinci prospívající většinou jako nástroj progresivních opatření a změn.
- **Celebrita** – věhlasný, mediálně známý jedinec
- **Sportovní idol**: adorace veřejností, zejména mládeží
Minulost: prověřený význam, velikost, důležitost
- *Dnes*: známost a proslulost
- **Sportovní hvězda**: aktuálně vynikající vítězící představitel elitního sportu, celebrita (celá plejáda fotbalistů)
- **Sportovní ikona**: sportovní osobnost jedinečně symbolizující určitý sport, velké jméno (Martina Navrátilová, Michael Jordan, Jaromír Jágr, I. Bolt)
- **Sportovní hrdina**: trvale proslulý nositel jedinečných velkých skutků na půdě sportu (Pelé, Emil Zátopek, Jar. Hudec, Lance Armstrong)

Sportovní hvězdy, ikony, hrdinové

- Sportovní hvězdy

Sportovní ikony

Sportovní hrdinové

Schuster Eli - Emil Zátopek, Mesto Olympique Lausanne, 2007

Slouží pouze pro interní potřeby předmětu.

Hlavní zdroj:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie-sportu>

Sportovní hvězdy, ikony, hrdinové

Kam s ním (hvězda – ikona – hrdina)?

Mnohonásobný vítěz *Velké pardubické steeplechase* žokej Josef Váňa, vysloužil (zasloužil) si tak následně vysoké státní vyznamenání.....

Slouží pouze pro interní potřeby předmětu.

Hlavní zdroj:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie-sportu>

Rituály ve sportu

- **Sportovní rituály:**
 1. **Iniciační** – kupř. přijetí nováčka do týmu
 2. **Přípravné** – součást každodenní sportovní přípravy, stravovací stereotypy; posílení sebevědomí, potlačení stresu.
 3. **Ochranářské** – aplikovány tam, kde je spatřován významný bod soupeření – poklepat chrániče brankáře ledního hokeje před utkáním.
- Součástí rituálních sportovních praktik jsou i *tabu* – čemu se vyhýbat, vyvarovat před a během zápasu.

Rituály ve sportu

- *Sportovní rituály fungují jako:*
- 1. Prostředek hráčské *koncentrace*
- 2. Signál pro soupeře (*zastašování*)
- 3. Prostředek *kompence* rizikových a stresových situací
- 4. Regulátor pevné struktury, *soudržnosti* a komunikace týmu
- 5. Moderátor *vazeb* na širší týmové a divácké zázemí
- 6. Nástroj *posílení* osobní sebedůvěry a skupinové sounáležitosti
- 7. Regulátor osobní *motivace* směrem ke skupinovým cílům

- Pozn: např. *Phil Esposito* dvě desetiletí v *NHL* prakticoval stejné rituály

Sport a politika

- *Sport ovlivňuje:*
 - změna životního režimu
 - demokratizace
 - konzumní orientace společnosti
 - komercializace
 - medializace
 - kulturní koexistence
 - demografický vývoj
 - globalizace aj.

Sport a politika

- Aktualizuje se řada naléhavých *otázek*:
- 1. Jaký dopad má expanze profesionálního sportu na *mezinárodní politickou ekonomii*?
- 2. Jak sport přispívá k budování *národní identity*?
- 3. Může sport sehrávat důležitou úlohu v *mezinárodní diplomacii*?

Sport a politika

- Kontroverzní intervence politiky do vrcholového sportu zpravidla v době pořádání Olympijských her:
- v kontextu posílení fašismu a *nacionálního socialismu* při berlínské olympiádě v roce 1936
- Politicky motivovaných *bojkotech* dvou supervelmocí éry tzv. studené války při OH v Moskvě 1980 a LA 1984.
- Rozpaky trvají nad silně *politickými motivy* grandiózního uspořádání OH 2008 v Pekingu.
- Za krajní formu samotné sportovce poškozující příklady politického zneužívání sportu je považována opět politicky motivovaná cesta *bezohledné sportovní přípravy* špičkových sportovců v bývalé NDR

Sport a politika

- Sport figuruje i jako platforma *odporu vůči stávajícím politickým strukturám*. V období tuhé stalinské sovětské totality tak kupř.:
 - podpora populárního *Spartaku Moskva* vyjadřovala symbolický odpor vůči zbývajícím mocným klubům: Armádnímu *CSKA*, policejnímu *Dynamu*, na automobilku Zil vázanému *Torpedu* či státním drahám blízkému týmu *Lokomotiv*.
- Podle jednoho ze zakladatelů Spartaku Moskva a politickému vězni Nikolaje Starostina, „pro masy lidí fotbal znamenal jedinou – a mnohdy poslední – možnost a naději uchovat si vlastní identitu a bezprostřednost harmonizujících lidských vztahů“
- Stejně španělští fotbaloví fanoušci v období Frankovy diktatury vyjadřovali zástupně svůj politický odpor vůči režimu nadávkami proti oblíbenému týmu vůdce, kterým byl *Real Madrid*.

Sport a politika

- **Individuální projevy politického protestu** na půdě vrcholového sportu (známé kauzy z poválečného období):
- OH 1968 Mexiko - černí američtí atleti *John Carlos a Tommie Smith* se na stupních vítězů ostentativně otočili zády v americké vlajce a zařátou pěstí vyjádřili sounáležitost s hodnotami dobově populárního ideového hnutí „černé síly“. Smith tento bezprecedentní čin zdůvodňoval: „Když vítězíme, jsme považováni za Američany. Jinak jsme jenom negři“.
- Stejně i úspěšný americký boxer *Cassius Clay* (alias Muhammad Ali) zdůvodnil neochotu zúčastnit se války ve Vietnamu velice lapidárně: „Žádný Vietnamec mě nikdy nenazval negrem“
- Své politické, či přinejmenším občanské postoje v roce 1972 svérázně vyjádřily i americké atletky *Wayne Dole a Vince Matthews*, když během udílení olympijských medailí a hraní státní hymny stály zády k americké vlajce, vtipkovaly a nepřípadně se bavily.

Sport a politika

- Mezinárodní *politika* je spíše spojována s *negativními* emocemi.
- Globálně dimenzovaný *sport* – spojován s *pozitivními* emocemi a vášněmi.
- V evropském kontextu jsme tak svědky procesu, kdy se kupř. klubový fotbal stává prostředníkem či *nástrojem spolupráce* mezi státy a přispívá tak k překonávání zpátečnického provincialismu směrem k nadnárodní evropské identitě.

Sport a politika

- **Různý pohled** na politický význam mezinárodního sportovního klání:
- Sportovní soutěživost mezi státy či týmy: přirozeným způsobem **civilizují** soutěživost států a národů (Olympijské hry - de Cubertinovo poselství).
- Především masová média **zveličují** politický význam mezinárodního sportovního klání (v období „studené války“ vítězství či prohra na mezinárodním kolbišti výrazem národní cti a mezinárodní prestiže (dobové souboje našich hokejistů se „sovětskou sbornou“).

Sport a politika

- Triády *sport – politika – demokracie*:
- Sport může být jedinečným subtilním mechanismem utváření a prověřování *diplomatických vztahů* mezi regiony či národy
- Koncem října 2003 tak kupř. Indie nabídla Pákistánu ve jménu zlepšení pošramocených bilaterálních vztahů i *obnovení vzájemných sportovních kontaktů* (pozemní hokej, kriket).
- V mnohem dramatičtějším kontextu jihokorejský prezident Chung Mong Joon u příležitosti úspěšné organizace světového šampionátu ve fotbale v roce 2002 vyslovil přání nalézt ve sportu reálnou hybnou sílu a rozhodující krok k praktickému *politickému znovusjednocení* obou korejských států.
- Fotbal pro mír – společný sportovní trénink jako *přirozený prostředek sbližování* židovských a arabských sousedů v Izraeli v roce 2005.

Sport a politika

- Povaha a rozsah **vládní participace ve sportu** se místně a časově liší a je aktualizována v případech:
 - 1. Zabezpečování **veřejného pořádku**
 - 2. Podpora **zdraví** a tělesné kondice obyvatel
 - 3. Zvýšení prestiže a **moci** určitých skupin, společenství či národa
 - 4. Podpora společně sdíleného pocitu identity, **sounáležitosti** a jednoty mezi občany
 - 5. Posilování hodnot slučitelných s dominantní **ideologií** společnosti či státu
 - 6. Zvýšení **prestiže politických vůdců** a vlády
 - 7. Podpora **ekonomického rozvoje** v místě, regionu či širší společnosti
 - 8. **Prevence kriminality** (mládeže)
 - 9. Součást **vojenského výcviku**, fyzické kondice policejních a hasičských složek (The World Police and Fire Games)

Sport a politika

- **Motivace vládní angažovanosti na půdě sportu**
- **1. Politické důvody:**
- **OH 1936 Berlín** Hitlerovské Německo (bezchybná olympiáda)
- **OH 1980 Moskva** Hegemonistický SSSR (bipolární politika)
- **OH 2008 Peking** Komunistická Čína (spektakulární show)

- **2. Prestižní důvody:**
- **OH 1988 Soul** Korejský perfekcionismus
- **OH 1996 Atlanta** prezentace „nového amerického Jihu“
- **OH 2000 Sydney** ekologicky přátelské místo multikulturního setkání

Sport a politika

- Globálně úspěšné fotbalové *týmy*, zprvu z Jižní Ameriky a poté i z některých afrických zemí jako Kamerun či Nigérie, již několik dekád **zvyšují prestiž zemí** dříve málo známých.
- Politicky a ekonomicky bezvýznamné země usilují posílit svůj **mezinárodní kredit** právě prostřednictvím sportu: *atleti* vytrvalostních běžeckých disciplín z Maroka, Keni či Etiopie a nebo *hráče* kriketu, basketballu a baseballu z karibské oblasti.

Sport a politika

- **Masovost provozování sportovních aktivit** přináší ty nejpozitivnější společenské dopady:
- Zvyšuje tělesnou a duševní kondici
- Zlepšuje zdravotní stav
- Přispívá k harmonickému rozvoji obyvatel

Zásady sociálního státu: demokratické formy organizace sportu, důraz na masovost, celoživotní fyzickou nezávislost sportu zakotvená i legislativně:

ŠVÉDSKO: Ve 40 000 místních sportovních klubech aktivně sportuje dva miliony občanů, 750 000 na výkonnostní úrovni, 7 000 vrcholově.

DÁNSKO: *třetí cesta* vztahu sportu a politiky – spojení s *kulturní politikou*: Důraz na kondiční a zdraví podporující pohybové aktivity, populární hry a masovou tělovýchovu.

Trojrozměrný kulturně zakotvený model sportu:

1. Na výkon a výsledky orientovaný sport
2. Na podporu životního stylu zaměřené tělesné a kondiční cvičení
3. Neformální tělesné aktivity hravé tělesné zkušenosti.
4. Sport musí nabídnout sportovní vyžití bez výjimky všem příslušníkům dánské populace.

Sport a politika

- Vrcholné světové a kontinentální organizace (OSN, EU) včleňují **sport** do své agendy jako *nástroj harmonizace kulturně diverzifikované globální společnosti*.
- **Olympijský sport** svým důrazem na **fair play**, práva na sport, přátelství, spolupráce a tolerance cílí ke globálnímu překonávání současných negativních stránek vrcholové sportovní scény a vedou k cestám, který usnadňují lidstvu hledat a nalézat ve sportu nezastupitelný nástroj harmonizace v individuální i společenské rovině.

Slouží pouze pro interní potřeby předmětu.

Hlavní zdroj:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie>

-sportu

Sport a globalizace

- **Globalizace:** vzájemná propojenost planety cestou provázanosti problémů a forem jejich řešení, akcent na funkční využití člověka; nejednoznačnost účinků.
- **Sport a globalizace:**
 - 1. Intenzifikace celosvětových sportovních kontaktů a událostí
 - 2. Rostoucí význam ekonomických stimulů a komercializace
 - 3. Omezování lokálních a národních organizačních struktur
 - 4. Nestejné působení globalizace přináší dynamický rozvoj sportu na jedné straně a lokální úpadek sportu na druhé straně (*glokální* = globální versus lokální)
 - 5. Různost zájmů aktérů globalizace přináší odpor či projevy vykořisťování

Sport a globalizace

- Rozporuplnost důsledků globalizace sportu:
- 1. Sport jako progresivní a *liberální fenomén* podpory lidských kontaktů, vzájemného porozumění a spolupráce.
- 2. Sport jako jedna z cest konzumní fáze západního kapitalismu a *komodifikace kultury*.
- *Globální šíření sportovních symbolů, sportovního oblečení* jako globálního image (být in, cool). Produkty vyvinuté na bohatém západě, vyrobené cestou vykořisťování pracovní síly v rozvojových zemích a distribuovaných globálně (Nike, Adidas).

Sportovní migrace

- *Migrace sportovců na globální úrovni* je podmíněna i novými **předpoklady sportovního úspěchu**:
- 1. Dostupnost lidských a materiálových zdrojů
- 2. Vědecké metody koučování a tréninku
- 3. Kvalita sportovních organizací
- 4. Hluboké znalosti sportovního lékařství a věd o sportu

Sportovci v profesionálních týmových sportech jsou vlastněni (vázáni kontraktem), mohou být „prodáni“, „koupeni“, „obchodováni“, „zapůjčeni“: jsou svého druhu **zbožím**.

Sociologický problém resocializace či multikulturní, interkulturní koexistence.

Slouží pouze pro interní potřeby předmětu.

Hlavní zdroj:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie>

-sportu

Sportovní migrace

- 1. Které sporty a z jakých důvodů jsou migrací nejvíce poznamenány?
- 2. Co to přináší z hlediska kultury daného sportovního odvětví?
- 3. Existují obecně fungující vzory globální migrace?
- 4. jak se migrace sportovců (trenérů) **projevuje** ve výchozích a hostitelských zemích?
- 5. Jaké jsou **hlavní motivy** sportovní migrace?
- 6. Jaká je nejčastější typická **osobní zkušenost** sportovců v hostitelských zemích?

Sportovní migrace

- Otázky v rovině sportovní migrace:
- 1. jakou roli sehrávají **ekonomické motivy**?
- 2. Které prvky nad rámce finančního profitu poznamenávají povahu sportovní migrace?
- 3. Jaké jsou zde zdroje případných **sociálních nerovností**?
- 4. Jaké obecné a speciální **poučení** lze ze sportovní migrace odvodit?
- Sportovní migrace: poznamenána sumou *politických, kulturních, ekonomických a geografických* problémů a tlaků.
- Označení migrujících sportovců: sportovní průkopníci, nomádi, usedlíci, kočovní investoři.

Podpůrné argumenty sportovní migrace

- 1.. Revitalizace domácího sportu
- 2. Zvýšení atraktivity sportovní podívané
- 3. Prezentace těch nejlepších
- 4. Zvýšení klubového členství a divácké návštěvnosti
- 5. Zvýšený zájem sponzorů a médií
- 6. Konfrontační (konkurenční) výzva pro domácí sportovce
- 7. Posílení prestiže *klubových soutěží a reprezentace* hostitelské země
- 8. Kompenzace nedostatku domácích talentů

Negativní dopady sportovní migrace

- 1. Snížení šancí pro doma připravované sportovce
- 2. Snížení kreditu národního týmu
- 3. Obavy z eroze tradičního ducha, étosu a etiky domácího sportu
- 4. Možnost erupce etnických, rasových či sociálních problémů na půdě klubového sportu a směrem k divákům.

- *Silvio Berlusconi: „Na čem opravdu záleží, je klubový úspěch“*
- (vyprázdňení smyslu národních týmů)

Sport: kam kráčí?

- Tendence na půdě vrcholového sportu:
- 1. Využívání (zneužívání) hormonálních prostředků
- 2. Usilovné hledání nových prostředků zvyšujících velikost, sílu, vytrvalost a rychlost sportovců
- 3. Vývoj a využití sportovní výbavy vyrobené z lehkých a odolných materiálů
- 4. Přetrvává idea vysněného projektu genetiky dokonalého atleta

Slouží pouze pro interní potřeby předmětu. Hlavní zdroj:
<http://www.fsps.muni.cz/impact/sociologie-sportu>

Sport: kam kráčí?

- **Tendence na půdě vrcholového sportu:**
 - 1. Využívání (zneužívání) hormonálních prostředků
 - 2. Usilovné hledání nových prostředků zvyšujících velikost, sílu, vytrvalost a rychlost sportovců
 - 3. Vývoj a využití sportovní výbavy vyrobené z lehkých a odolných materiálů
 - 4. Přetrvává idea vysněného projektu geneticky dokonalého atleta
 - 5. Poroste význam sofistikovaných tréninkových metod
 - 6. Pokles významu veřejného sektoru
- **Otázky:** Kde jsou hranice lidských možností?
 - Kde leží **hranice** vrcholového sportu?
 - Jaký smysl má rostoucí touha být lepší, úspěšnější, obdivovanější?
- **Problém:** Prohlubující se **propast** mezi smyslem a směřováním rekreačního a vrcholového elitního sportu.

Sport: kam kráčí?

- Vývoj **olympismu**:
- 1. Trvalá přitažlivost olympijských her (olympijský Disneyland)
- 2. Globalizace poškodí vývoj sportu v rozvojových zemích
- 3. Poroste zájem o alternativní sporty
- 4. Potrvá tendence rozšířit spektrum tzv. olympijských sportů
- 5. Globální řízení a koordinace regionálních, mezinárodních a světových sportovních soutěží
- 6. Vzorovými zeměmi harmonizace sportu pro všechny a vrcholového sportu budou stále země jako Norsko, Finsko, Island, Německo, Austrálie a Kanada
- **Výzva**: Zaměřovat se na **podporu** sportovních aktivit a **volnočasového sportování** s ohledem na specifické podmínky místa, času a konkrétní situace.